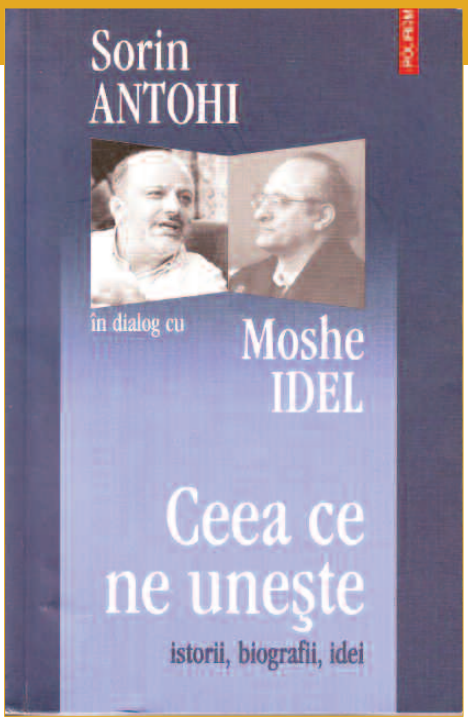
SANDU FRUNZĂ

Ceea ce ne uneşte: istorii, biografii, idei. Sorin Antohi în dialog cu Moshe Idel

Those things that bind us: histories, biographies, ideas. Sorin Antohi in dialogue with Moshe Idel

Ed. Polirom, Iaşi, 2006

Cu Moshe Idel intrăm în lumea fascinantă a gîndirii iudaice, a filosofiei şi a regîndirii misticii evreieşti. În acelaşi timp, ajungem la întrezărirea unei lumi româneşti pe care nu o mai percepem decît sub forma mitologiilor personale sau comunitare şi a textelor care evocă punctual şi literar lumi ce aparţin unei utopii plasate într-un trecut pe care îl percepem ca pe ceva apartinînd unui illo tempore, în ciuda faptului că este, de fapt, trecutul bunicilor noştri. Filosofie, mistică, literatură, arte plastice, muzică şi tot ceea ce poate fi pus sub semnul creaţiei spirituale sînt părţi ale unui întreg ce se reconstruieşte continuu ca univers al unei personalităţi unice cum este cea a lui Moshe Idel.

Este greu să elogiezi o asemenea personalitate fără să dai semne de idolatrie. Ori, trebuie să ne ferim de aşa ceva deoarece este ştiut că de la idolatrie pînă la ridicol nu este decît un pas. Cu atît mai dificil devine un asemenea demers din momentul în care îl întîlneşti personal pe Moshe Idel. O astfel de întîlnire te copleşeşte în primul rînd prin umanitatea şi simplitatea debordantă afişate de gînditor. Mai apoi, totul se transformă într-un spectacol în care Moshe Idel se mişcă cu o uluitoare lejeritate în orice cîmp al ideilor este explorat în dialog. De fiecare dată el poate să aducă un element de noutate, un gînd nedus încă pînă la capăt sau o sursă

Sandu Frunză
Associate Professor, Ph.D.
Department of Systematic Philosophy Babeş-Bolyai University, Cluj, Romania

Author of the books:
Filosofie şi Iudaism (2006) Fundamentalismul religios şi noul conflict al ideologiilor (2003), Experienţa religioasă în gîndirea lui Dumitru Stăniloae (2001) Iubirea şi transcendenţa (1999), O antropologie mistică (1996) He is also the editor of: Education and Cultural Diversity (co-editor, 2006), The Challenges of Multiculturalism in Central and Eastern Europe, (co-editor, 2005) Paşi spre integrare. Religie şi drepturile omului în România (2004), Filosofie şi religie (2001)
E-mail: sfrunza@yahoo.com

Key words:
Dialogues, biography, Jewish thought, Moshe Idel, Sorin Antohi, Mircea Eliade

bibiliografică în aparență obscură, dar care în economia discursului devine centrală şi decisivă. Mai mult decît atît, un dialog cu Moshe Idel te supune unui exercițiu de gîndire în care ideile tale capătă contururi pe care nu le puteai întrezări înaintea acestui efort hermeneutic de adaptare la logica interioară a propriului tău mod de a gîndi.

O încercare de a surpinde cîteva aspecte ale acestei personalități complexe ne este oferită de Editura Polirom prin cartea de dialoguri cu Moshe Idel realizată de Sorin Antohi, la rîndul său o personalitate culturală complexă. În acest moment nu mai este trendy să spui ceva pozitiv despre Sorin Antohi, datorită unor accidente majore ale biografiei sale pentru care nu este cazul să i se găsească scuze şi în care este greu să îl vedem jucînd rolul de victimă. Cu toate acestea, e de remarcat știința intrării în dialog pe care Antohi o stăpînește cu multă dibăcie, dublată de arta dialogului care ține de modul natural de a fi al lui Moshe Idel. Miza cărții fiind familiarizarea cititorilor cu personalitatea lui Moshe Idel şi cu modul său de gîndire, Sorin Antohi ştie foarte bine să îşi pună în valoare interlocutorul, să stea în penumbră şi să intervină doar pentru a nuanța şi pentru a muta discuția exact pe palierul care îi permite partenerului de dialog să se exprime cel mai bine.

Dialogul, desfăşurat în cadrul ospitalier al Central European University de la Budapesta, urmăreşte traseul biografic al lui Moshe Idel, de la anii copilăriei cu atmosfera românească de la Tîrgu Neamț, cu emigrarea în Israel în 1963, cu cariera didactică şi cea de cercetător al cabalei, pînă la contextul contemporan al activității lui Moshe Idel, care ne apare ca un gînditor care nu mai aparține nici României, nici Israelului, ci spiritului european capabil să fecundeze ideile oricărui spațiu cultural.

Două personaje însoțesc o parte semnificativă a biografiei spirituale prezentate în paginile acestei cărți de dialoguri: Ioan Petru Culianu şi Mircea Eliade. O empatie totală şi o regăsire de sine comună caracterizează fraternitatea lui Moshe Idel cu Ioan Petru Culianu. Lucrurile par simple în acest caz deoarece totul pare să se desfăşoare sub semnul unor afinități care depăşesc deopotrivă raționalul şi iraționalul. Mult mai complicate sînt lucrurile în ceea ce îl priveşte pe Mircea Eliade. Acesta este mai degrabă utilizat ca un instrument intelectual care îi prilejuieşte autorului o întîlnire cu universul unor idei majore în cercetarea religiilor, dar mai ales cu contextul cultural al României interbelice.

Moshe Idel nu uită nici un moment trecutul legionar al lui Eliade, dar nu face un obiect de cercetare din această temă considerînd că gînditori precum Leon Volovici şi alții au lămurit în mod convingător acest lucru. Însă, după mai mult de 15 ani de studiu al operei lui Eliade şi al receptărilor majore ale acesteia, Moshe Idel nu poate accepta improvizațiile pe care unii autori le publică cu privire la substratul ideologic al operei lui Eliade.

Moshe Idel este unul dintre puținii profesori din Israel care propun opera lui Eliade ca bibliografie pentru studenții lor. O dată ce problemele ideologice au fost clarificate, opera lui Eliade rămîne una de referință în cercetarea fenomenului religios, în ciuda faptului că Idel constată că analizele privitoare la iudaism sînt fie bazate pe surse neconvingătoare, fie sînt limitate în înțelegerea complexității fenomenelor. Mai trebuie subliniat că nu atît Eliade ca cercetător al religiilor este important pentru Idel, ci mai degrabă faptul că pornind de la opera acestuia ajunge să descopere un context cultural, cel al perioadei româneşti interbelice, şi imediat după aceea, în care exista o nebănuită efervescență spirituală evreiască. Eliade este o parte, care treptat devine tot mai puțin importantă, a unui univers în care Beniamin Fundoianu, Ion Călugăru sau Ury Benador devin personaje pricipale ale unei istorii a evreilor români ca cetățeni şi oameni de cultură români. Eliade devine în acest context „un fel de probă-martor, un termen de com-

paraţie" în înţelegerea unei lumi care nu este îndeajuns cunoscută şi care aşteaptă să fie cercetată.

O parte mai puţin cunoscută şi explorată cultural este cea legată de locul de obîrşie a lui Moshe Idel, Tîrgu Neamţ, care face parte dintr-un ţinut privilegiat, care a dat naştere mai multor figuri marcante ale culturii române. Ţinutul din care face parte acest tîrg a fost perceput în geografia simbolică a mentalităţii magice şi mistice a oamenilor locului de altă dată drept Ierusalimul României.

Ca episod biografic, dar şi ca fenomen cultural mi se par importante cele cîteva elemente orientative privind polemica iscată de apariţia primei cărţi a lui Moshe Idel, carte ce marchează despărţirea de Scholem şi de maniera de interpretare impusă de acesta în studiile iudaice şi mai ales în studiul misticii evreieşti.

Un alt element semnificativ mi se pare faptul că Moshe Idel a participat ca militar activ în situaţiile de război ale Israelului. Poate părea pitoresc pentru noi, dar e o realitate ce ţine de tragedia continuă pe care tînărul stat evreiesc o trăieşte în condiţiile foarte complexe ale necesităţii de convieţuire şi de stabilire a raporturilor de forţă şi a regulilor privind neatingerea libertăţii şi demnităţii celuilalt.

Editura Polirom ne propune, astfel, încă una dintre cărţile pasionante, care îţi menţin viu interesul de la început pînă la sfîrşit. Este o carte care poate fi oricînd amendată şi completată cu alte istorisiri şi mărturisiri, dar în acelaşi timp este surprinzătoare prin farmecul personalităţii pe care o dezvăluie şi prin filosofia de viaţă asumată ca mod de a fi de către Moshe Idel.